

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
  - 1.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 1.4 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.1 ความหมายของการบริหารและกระบวนการบริหาร
  - 2.2 การบริหารหลักสูตร
  - 2.3 การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.4 ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา
  - 2.5 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร
3. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนนาร่อง โรงเรียนเครือข่าย และโรงเรียนคุณภาพแกนนำการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.1 โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.2 แนวการดำเนินการในการพัฒนาโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.3 บทบาทของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.4 โรงเรียนเครือข่ายการบริหารหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 3.5 โรงเรียนคุณภาพแกนนำกลุ่มโรงเรียนด้านหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
  - 4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 4.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

5. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.3 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

5.4 รายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกสาขาวิชานอกจากนั้นยังเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล นักการศึกษาต่างประเทศหลายท่านให้คำจำกัดของ “หลักสูตร” ไว้เช่น โอลิเวียร์ (Olivia, 1982 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า “หลักสูตร คือ แผนหรือโปรแกรมสำหรับประสบการณ์ทั้งหลายที่ผู้เรียนจะต้องประสบภายใต้การอำนวยการของโรงเรียน”

กู๊ด (Good, 1957 : 149) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ความหมายด้วยกันดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้สำเร็จหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา ความหมายนี้จึงหมายถึง หลักสูตรรายวิชา

2. หลักสูตร หมายถึง โปรแกรมทั่วไป หรือเฉพาะที่โรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนหรือผู้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา ความหมายนี้จึงหมายถึงหลักสูตรทั้งฉบับซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งและประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

ส่วนหน่วยงานทางการศึกษา และนักการศึกษาของไทยก็มีหลายท่านที่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าหลักสูตรแตกต่างกันออกไป เช่น

กรมวิชาการ (2534 : 17) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า “เป็นมวลประสบการณ์ที่จัดให้เด็กนักเรียนทั้งเนื้อหาวิชา เจตคติ พฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อมและอื่นๆ เมื่อประมวลเข้าด้วยกันแล้วก็เป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการเรียนรู้ของเด็กถือเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น”

ภิญโญ สาร (2521 : 240) ให้ความหมายไว้ว่า “หลักสูตร หมายถึง โครงการเตรียมเด็กและเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ภายในขอบเขตของวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ”

สังค อุทรานันท์ (2532 : 16) กล่าวถึง หลักสูตรว่ามีความหมายได้หลายลักษณะดังนี้

1. หลักสูตร คือสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียน ซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และสนองต่อการแนะนำแนวทางของโรงเรียน

รัชชชัย ชัยจิรฉายกุล (2529 : 12) ที่ให้ความหมายไว้ว่า “หลักสูตร หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้”

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัด โดยโรงเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามความสามารถของนักเรียนและมีการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและปัญญา การเรียนการสอนควรจัดให้สนองความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคน

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

กรมวิชาการ (2544 : 15) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกสาขาวิชา เพราะหลักสูตรจะเป็นเครื่องชี้แนะทางการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ดังนั้น จึงพอสรุปความสำคัญของหลักสูตรได้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลไว้เป็นแนวทาง

2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
  3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการเป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
  4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย
  5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุมดูแล ติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
  6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางการส่งเสริม ความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
  7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตไว้ว่าจะเป็นไปในรูปใด
  8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤตินี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
  9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสมทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง
- ### 1.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- กรมวิชาการ (2544 : 4-34) ได้กำหนดหลักการ โครงสร้าง แนวดำเนินการและหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้
- #### หลักการ
- ให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศซึ่งกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้
1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
  2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
  3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

การจัดโครงสร้างหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3   ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
 ช่วงชั้นที่ 4   ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม

- 2.1 ภาษาไทย
- 2.2 คณิตศาสตร์
- 2.3 วิทยาศาสตร์
- 2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 2.6 ศิลปะ
- 2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 2.8 ภาษาอังกฤษ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาอังกฤษ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิด และการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้ สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็น ผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้อง ทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำหญิงประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระกลุ่มการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียบจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียบจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-6 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6	มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
งานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปีละ 1,200 ชม.

- หมายเหตุ**
- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
  - สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน
  - ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษাপฐมวัยเป็นการเฉพาะเพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการ และเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้นกำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียน เมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาความพร้อมเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้นควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะกับธรรมชาติ การเรียนรู้และระดับการพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปีและชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุล ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่องังคม สามารถสร้างเสริมสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้อันตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4 –5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียนและทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียน วันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้นสำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำเพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจะมีเวลาอย่าง

เพียงพอให้เด็กมีโอกาเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาคโดยให้คือน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขาจึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติม” บางรายวิชาที่น่าสนใจหรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น แคลคูลัส ในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งจำเป็นต้องเรียนอยู่ อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุ ไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาคอมพิวเตอร์นั้นให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภท ที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา คนตรี นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐาน การเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาษาไทย

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ข้อความ และเขียน เรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทย ไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

คณิตศาสตร์

สาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง

มาตรฐาน ค 1.2 : เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของจำนวนและความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการต่าง ๆ และสามารถใช้ในการดำเนินการในการแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.3 : ใช้การประมาณค่าในการคำนวณและแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.4 : เข้าใจในระบบจำนวนและสามารถนำเสนอสมบัติเกี่ยวกับจำนวนไปใช้ได้

สาระที่ 2 : การวัด

มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด

มาตรฐาน ค 2.2 : วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัดได้

มาตรฐาน ค 2.3 : แก้ปัญหาเกี่ยวกับการวัดได้

สาระที่ 3 : เรขาคณิต

มาตรฐาน ค 3.1 : อธิบายและวิเคราะห์รูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติได้

มาตรฐาน ค 3.2 : ใช้การนิกภาพ (Visualization) ใช้เหตุผลเกี่ยวกับปริภูมิ (Spatial reasoning) และใช้แบบจำลองทางเรขาคณิต (geometric model) ในการแก้ปัญหาได้

สาระที่ 4 : พีชคณิต

มาตรฐาน ค 4.1 : อธิบายและวิเคราะห์แบบรูป (Pattern) ความสัมพันธ์และฟังก์ชันต่าง ๆ ได้

มาตรฐาน ค 4.2 : ใช้นิพจน์ สมการ อสมการ กราฟ และแบบจำลองทางคณิตศาสตร์อื่น ๆ แทนสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแปลความหมายและนำไปใช้แก้ปัญหาได้

สาระที่ 5 : การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น

มาตรฐาน ค 5.1 : เข้าใจและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้

มาตรฐาน ค 5.2 : ใช้วิธีการทางสถิติและความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล

มาตรฐาน ค 5.3 : ใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้

สาระที่ 6 : ทักษะ/ กระบวนการทางคณิตศาสตร์

มาตรฐาน ค 6.1 : มีความสามารถในการแก้ปัญหา

มาตรฐาน ค 6.2 : มีความสามารถในการใช้เหตุผล

มาตรฐาน ค 6.3 : มีความสามารถในการสื่อสาร การสื่อสารความหมายทางคณิตศาสตร์และการนำเสนอ

มาตรฐาน ค 6.4 : มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับสาขาอื่น ๆ ได้

มาตรฐาน ค 6.5 : มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
วิทยาศาสตร์

สาระที่ 1 : สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต

มาตรฐาน ว 1.1 : เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้าง และหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรีนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและดูแลสิ่งมีชีวิต

มาตรฐาน ว 1.2 : เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผล

สาระที่ 2 : ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1 : เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม กับสิ่งมีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรีนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สาระที่ 3 : สารและสมบัติของสาร

มาตรฐาน ว 3.1 : เข้าใจสมบัติของสาร ความสัมพันธ์ระหว่างสมบัติของสารกับ โครงสร้างและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาค มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรีนรู้และนำความรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 3.2 : เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสาร การเกิดสารละลายการเกิดปฏิกิริยาเคมี มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และ จิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรีนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 4 : แรงและการเคลื่อนที่

มาตรฐาน ว 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของแรงแม่เหล็กไฟฟ้า แรงโน้มถ่วง และแรง นิวเคลียร์มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรีนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่าง ถูกต้องและมีคุณธรรม

มาตรฐาน ว 4.2 : เข้าใจลักษณะการเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ ของวัตถุในธรรมชาติมี

กระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 5 : พลังงาน

มาตรฐาน ว 5.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงานปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและพลังงาน ผลของการใช้พลังงานต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 6 : กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก

มาตรฐาน ว 6.1 : เข้าใจกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนผิวโลกและภายในโลก ความสัมพันธ์ของกระบวนการต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภูมิประเทศและสัณฐานของโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 7 : ดาราศาสตร์และอวกาศ

มาตรฐาน ว 7.1 : เข้าใจวิวัฒนาการของระบบสุริยะและกาแล็กซีปฏิสัมพันธ์ภายในระบบสุริยะและผลต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 7.2 : เข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยีอวกาศที่นำมาใช้ในการสำรวจอวกาศและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเกษตรและการสื่อสาร สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างมีคุณธรรมต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

สาระที่ 8 : ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มาตรฐาน ว 8.1 : ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ภายใต้ข้อมูล และเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่าวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถ นำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และสรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สังแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคม โลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข

สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการ บริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอ เพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 : เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคม

สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 : เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.2 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการ บริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจ อย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.3 : เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของ ระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 : เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์และสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุ เป็นผลมา วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและ สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 : เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์
ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระหว่างที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติใช้แผนที่และ
เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ และการจัดการ
อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่
ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และมีจิตสำนึก อนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการ
พัฒนาที่ยั่งยืน

สุขศึกษาและพลศึกษา

สาระที่ 1 : การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐาน พ 1.1 : เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 : ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน พ 1.2 : เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิตครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะ
ในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 : การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มาตรฐาน พ 3.1 : เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม
และกีฬา

มาตรฐาน พ 3.2 : รักการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็น
ประจำอย่างสม่ำเสมอ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณ ในการแข่งขัน
และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 : การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

มาตรฐาน พ 4.1 : เห็นคุณค่าและมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรง
สุขภาพการป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

สาระที่ 5 : ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐาน พ 5.1 : ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ
อุบัติเหตุการใช้ยา สารเสพติด และความรุนแรง

ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทัศนศิลป์

มาตรฐาน ศ.1.1: สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่างานศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ต่องาน ศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ.1.2: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สาระที่ 2 : คนตรี

มาตรฐาน ศ.2.2: เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ.2.2: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ.3.1: เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ.3.2: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง.1.1: เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง.1.2: มีทักษะ กระบวนการทำงาน และการจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 : การอาชีพ

มาตรฐาน ง.2.1: เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 : การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 : เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ เชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี ในทางสร้างสรรค์ ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 : เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและ อาชีพอย่างมี ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 5 : เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1 : ใช้เทคโนโลยีการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริตอย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และ มีความคิด สร้างสรรค์

ภาษาต่างประเทศ

ภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตร การศึกษา ชั้นพื้นฐานคือ ภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น เช่น ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น อาหรับ บาลี และภาษากลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน หรือภาษาอื่น ๆ ให้อยู่ในดุลยพินิจของ สถานศึกษาที่จะจัดทำรายวิชาประกอบการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สาระที่ 1: ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความเรื่องที่ฟังและ อ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ค 1.2 : มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นโดยใช้เทคโนโลยี และการจัดการที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ ตลอดชีวิต

มาตรฐาน ค 1.3 : เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และสื่อสารข้อมูลความคิดเห็น และความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรียภาพ

สาระที่ 2 : ภาษาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา และนำไปใช้ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

มาตรฐาน ค 2.2 : เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษา และวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำมาใช้อย่างวิจารณ์ญาณ

สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ค 3.1 : ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน

สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ค 4.1 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม

มาตรฐาน ค 4.2 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงาน การประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของแต่ละกลุ่มจะกำหนดไว้ในเอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญหาพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่างๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้น สถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถ

ของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ชี้ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อมน้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทาง โดยการวัดเงาคิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรือ อีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้สึกปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสามารถมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชาแต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือ ทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีมในกรณีที่ต้องเน้น

ทักษะ บางเรื่องเป็นพิเศษ ผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายคนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นมีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกิดความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริงมีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการคิดต่อสื่อสาร การคิดคำนวณ การวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่มการสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มี หลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงการมากขึ้นเพื่อ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัดเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยึดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษาและความต้องการของท้องถิ่น

สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือ

นำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยพิจารณาในการเลือก
ใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อ
สิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของ
สถานศึกษา

ลักษณะของสื่อสารการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย
ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วงส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมี
คุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จัก
วิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องเอง ตลอดเวลาเพื่อให้การ
ใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง
สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริม
ความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่าง
บุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง
และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่
อย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพใน
สถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ และพัฒนาสื่อการ
เรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่าง
สถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อ
การเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

การวัดและประเมินผลของการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียน ของผู้เรียนรวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่าง เต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบ จัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วม กัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและ ประเมิน ทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติตลอดจน การประเมิน ภายนอกเพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจ เกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยม อันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด ดังนั้นการวัดและ ประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจาก โครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ ต่างๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาเป็น ผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้าน การเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับนำผล การประเมินรายช่วงชั้น ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการ ประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้นได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับและจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามหลักเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตร
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียนเพื่อให้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบบันทึกผลการพัฒนาผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงผลงานการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ทั้งนี้ จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อ ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงผลการเรียน เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่างๆ และหรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาการเทียบโอน สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ
2. พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบการสัมภาษณ์ ฯลฯ
3. พิจารณาจากความสามารถและการปฏิบัติได้จริง

ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การพัฒนาศักยภาพครู

การพัฒนาศักยภาพครูถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้ครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ ระบบต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับพิจารณาสนับสนุนให้มีการพัฒนา ศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมีครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรครูแนะแนว ทั้งหมดเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลายผู้เรียนมี

ระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือของครูแกนนำ ครูต้นแบบ และสถาบัน การศึกษาชั้นสูง เช่น คณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ ของสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัย รวมทั้งชมรมวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหลักสำคัญ

1.4 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งหมดและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา /

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเกิดเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุดมีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคนควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมมือกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้ อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรมสังคมและวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคมหลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนักเข้าใจและยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับส่วนตัว ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบต่อ

การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจะต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของงานเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุง ให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตรดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชนและส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของ สถานศึกษาและมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทาง ก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์

เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

2. การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษา จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคนคือ ครูผู้สอนและครูสนับสนุนได้นำไปออกแบบการเรียน การสอน การบูรณาการ โครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมาย/โครงการงาน เพิ่มผลงานหรือ การบ้านที่มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงาน งานจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

3. การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค

สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่างๆ จากหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เป็นรายปีหรือ รายภาค ทั้งนี้ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหรือ จัดเป็นโครงการได้

4. การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้อง มอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไร ได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนด ได้ในระดับใด ยกตัวอย่าง วิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1: จำนวนและการดำเนินการและมีมาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนใน ช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 กำหนดมาตรฐาน การเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกรวมเกี่ยวกับจำนวนนับและ ศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น การออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

5. การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนได้รู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยึดหัวข้อเรื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุลควรถูกกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลาชาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมผสานกลมกลืนต่อชีวิตที่เอื้อยกย่องเห็นของเด็ก โดยเฉพาะแต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับช่วงชั้นที่ 2 : ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอน ตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญหัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้เป็นการสร้างความรู้ของ ตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแบบแฟ้มสะสมผลงาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับเป็นการเรียนที่มุ่งเน้นพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจ ของผู้เรียน สถานศึกษา นอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้วจะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็นโครงงานมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่น และสังคมนวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาที่สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เป็นตัวอย่างแก่สังคมและควรจัดรายวิชาหรือโครงงานที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาคือในระดับสูง ขึ้น หรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชาหรือโครงการ

6. แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี บรรลุตามที่คาดหวังจึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

6.1 การจัดทำสาระของหลักสูตร

6.1.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการ เรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (Honour course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

6.1.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1) ให้สอดคล้องกับสาระมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของชุมชน

6.1.3 กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาคทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้

1. ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

2. ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

3. ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิต ของสาระการเรียนรู้รายภาคสำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์ การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง

40–60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

6.1.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยเฉพาะการทำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือ รายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลา และจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1) 2) และ 3) มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ชื่อตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

6.1.5 จัดหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้หรือเป็นบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการใช้ปฏิบัติโครงการงานอย่างน้อย 1 โครงการ

6.1.6 จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชารายปีหรือรายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

6.2 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

6.2.1 จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

6.2.2 จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

6.2.3 จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมปลูกเสื่อ เนตรนารี เป็นต้น

6.2.4 จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

6.2.5 ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

6.3 การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้าน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวิจักษ์เพื่อการปรับปรุงพัฒนา และการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี / รายภาค

ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนสถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามสถานศึกษากำหนด

6.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน แก้ปัญหา หรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และสังคมจำเป็นต้องมีระบบการกำกับติดตามประเมินและรายงานผลการศึกษามีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่าย มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเห็นความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นกลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับและทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานจากทุกระดับ ให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ความหมายของการบริหารและกระบวนการบริหาร

จากการศึกษาเอกสาร คำว่า ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารพบว่ามีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การบริหาร” ไว้ดังนี้ พันธ์ หันนาคินทร์ (2526 : 3) ให้ความหมายของการบริหาร ว่าหมายถึง การที่ผู้บริหารใช้อำนาจที่มีอยู่ในการจัดการดำเนินงานของสถาบันนั้นให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ สมยศ นาวิการ (2524 : 18) ที่ให้คำจำกัดความของของการบริหารว่า หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดการ การสั่งการ การควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกองค์การและการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

สมยศ นาวิการ (2524 : 18) กล่าวว่า การบริหาร คือการร่วมมือกันทำงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกันในการทำงานร่วมกันนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้าที่เรียกว่า “ผู้บริหาร” และการร่วมมือกันนั้นจะจัดในรูปขององค์การประเภทต่าง ๆ แล้วแต่วัตถุประสงค์ขององค์การนั้น ๆ ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับที่ ธงชัย สันติวงษ์ (2536 : 26) ได้กล่าว

การบริหาร หมายถึง การกระทำของผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและ วัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพได้และในขณะที่ เดียวกัน ก็จะต้องจัดการทำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้เป็นอย่างดีที่สุด

จากคำจำกัดความที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ว่า สามารถนำมาสรุปได้เป็นหลัก การสำคัญของการบริหารตามแนวคิดของ นพพจน์ บุญจิตราคุตย์ (2529 : 2) ได้ 6 ประการ ดังนี้

1. มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. กลุ่มบุคคลดังกล่าวร่วมมือกัน
3. ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างด้วยความประสานสัมพันธ์ และมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์
4. ด้วยการใช้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม
5. ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน
6. วัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้ช่วยกันกำหนดขึ้นโดยทุกคนรับรู้และเห็นตรงกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารที่นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นสามารถจะ สรุปได้ว่า “การบริหาร” คือ กระบวนการที่กลุ่มบุคคล ดำเนินการวางแผน สั่งการ ดำเนินงาน ติดตามประเมินผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ขององค์กร โดยในการบริหารจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการที่เป็นแบบแผนดังที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการบริหาร ได้มีนักวิชาการ ให้ความเห็นว่าการบริหารสามารถพิจารณาในแง่ของกระบวนการเชื่อมโยงกับงาน (Task) หรือ การกิจ (Function) ทางการบริหาร เซอร์จิโอวานนี และคณะ (Sergiovanni and Others. 1992 : 68-72) แสดงแนวคิดในเรื่องนี้ว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับคนอื่นและ โดยอาศัย คนอื่นเพื่อให้บรรลุจุดหมายของค์การอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ระบุนความรับผิดชอบทางการ บริหารว่า ประกอบด้วย การดำรงรักษาแบบแผนวัฒนธรรมของโรงเรียน การทำให้โรงเรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ การดำรงรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การและการปรับตัวกับสภาพ ภายนอก นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้กล่าวว่า การบริหารยังอาจหมายถึง กระบวนการของภารกิจ (Function) ซึ่งภารกิจที่นักทฤษฎีต่าง ๆ กล่าวถึง เช่น กุลลิค (Gulick) เออร์วิคส์ (Urwick) คูนท์ (Koontz) และ โอ คอนเนลล์ (O' Donnell) และ เซียร์ (Sears) ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การใช้ภาวะ ผู้นำ และการควบคุม

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการต่างประเทศอีกหลายท่านได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ ดังนี้

ฟาโยล (Fayol) (เอกซซ์ กัสซุซพันธ์, 2527 : 9) ฟาโย อธิบายว่ากระบวนการบริหารงาน ประกอบด้วยลำดับขั้นทางการบริหาร 5 ประการ คือ

1. To plan หมายถึงการวางแผนเพื่อปฏิบัติ
2. To organize หมายถึงการรวบรวมเครื่องมือ วัสดุและกำลังคน
3. To command หมายถึงการสั่งการบังคับบัญชาให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่
4. To coordinate หมายถึงการประสานงานของหน่วยงานต่างๆให้มีความสัมพันธ์กัน
5. To control หมายถึงการควบคุมให้งานทุกอย่างดำเนินไปตามที่ได้วางแผนไว้

กูลิค (Gulick) (มาลีย์ บึงสว่าง. 2540 : 24) กูลิคได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ 7 ประการที่เรียกเป็นคำย่อว่า "POSCORB" กระบวนการนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific management) ซึ่งพยายามที่จะค้นคว้าหาวิธีการบริหารที่ดีที่สุด และได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ดังนี้

1. การวางแผน หมายถึง การวางแผนแนวทางในการปฏิบัติงาน รวมทั้งวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

2. การจัดองค์การ หมายถึง การจัดทำโครงสร้างแบบเป็นทางการของอำนาจหน้าที่การสั่งการ ซึ่งใช้ในการจัดแบ่งการกำหนดและการประสานงานของหน่วยงานย่อย ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

3. การบริหารบุคคล หมายถึง การจัดการด้านบุคลากรทั้งหมด ตั้งแต่การรับเข้าทำงาน การฝึกอบรม การรักษาสภาพการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

4. การอำนวยการ หมายถึง การดำเนินการในการตัดสินใจและการสั่งการให้กิจการต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนทั้งในลักษณะทั่ว ๆ ไป และในลักษณะเฉพาะรวมทั้งให้คำแนะนำ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้นำของหน่วยงาน

5. การประสานงาน หมายถึง การร่วมมือในการปฏิบัติงานในส่วนงานต่าง ๆ ให้ประสานงานสอดคล้องและกลมกลืนกัน

6. การรายงาน หมายถึง การจัดทำบันทึกรายงานและการตรวจสอบ

7. การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรงบประมาณในรูปแบบของการวางแผน การเงิน การทำบัญชีและการควบคุมการเงิน

เซียร์ (Scars) กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการคือ

1. การวางแผนหรือโครงการ

2. การจัดตั้งโครงการบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งต่าง ๆ ไว้ให้

แน่นอนและรัดกุม

3. การวินิจฉัยสั่งการและมอบหมายงาน

4. การประสานงาน

5. การควบคุมและติดตามดูแลการปฏิบัติงาน

และจากการเสนอของสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Association of School Administrators. 1955 : 17) ได้เสนอกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ 5 ประการ คือ

1. การวางแผน เป็นความพยายามที่จะให้การปฏิบัติงาน ตรงกับเป้าหมายที่ต้องการจึงได้กำหนดงานที่จะต้องทำ วิธีที่จะทำและจุดมุ่งหมายของการทำงานแต่ละอย่างไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์การ

2. การแบ่งสรร โดยมีการจัดแบ่งทรัพยากรมนุษย์และที่มิใช่มนุษย์ให้เป็นสัดส่วน

3. การเสริมกำลังบำรุง หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้นและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

4. การประสานงาน หมายถึง การจัดให้มีผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วย พบปะปรึกษาหารือ เพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

5. การประเมินผลงาน หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นว่าตรงกับแผนที่วางไว้หรือไม่เป็นการสะดวกที่จะได้วางแผนใหม่เพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตต่อไป

แคมป์เบล และคณะ (Campbell, Corbally & Nystrand. 1967 : 145-150) ได้จัดลำดับขั้นตอนของกระบวนการบริการไว้ 5 ขั้นตอนคือ

1. การตัดสินใจ โดยจะต้องวิเคราะห์ปัญหาหรือประเด็นนั้นให้เข้าใจถูกต้องต้องแท้เสียก่อน แล้ววิเคราะห์สถานการณ์รอบด้าน เก็บรวบรวมข้อมูลและตัดสินใจว่าจะเลือกเอาทางใดที่ดีที่สุด

2. การจัดโปรแกรม หรืออาจจะเรียกว่า การจัดโครงการ ซึ่งหมายถึง การจัดกำลังบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ กำลั้งเงิน ลำดับชั้นการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับโครงการที่ได้ตัดสินใจเลือกไป

3. การกระตุ้น หรืออาจจะเรียกว่า การออกคำสั่งหรือการสั่งงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงจิตใจของบุคคลเป็นสำคัญ มีการพูดจาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อให้หมดข้อสงสัยและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่

4. การประสานงาน คือ การประสานร่วมมือกันระหว่างบุคคลหรือระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้การร่วมมือ ความเข้าใจอันดีต่อกัน เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตรงตาม

ตำแหน่งหน้าที่ เพื่อกิจการต่างๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทุกคนจะต้องได้รับชื่อเสียง ความสำเร็จจะต้องเป็นของทุกคน

5. การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการบริหาร ที่บ่งวัดดูประสงค์ในการดำเนินการ 2 ประการ คือ เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นอย่างไร บรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด และเพื่อตรวจสอบดูสถาบันนั้นได้รับการดูแลเอาใจใส่หรือบำรุงรักษาเอาไว้ดีเพียงใด

ศศิธร คคชาคร (2544 : 17) ได้สรุปถึงกระบวนการบริหารว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้มีหน้าที่บริหารที่จะต้องเข้าไปจัดระเบียบและดำเนินกิจกรรมให้สมาชิกในองค์การสามารถทำงานได้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยกระบวนการวางแผน การจัดระเบียบองค์การ การอำนวยความสะดวก การประสานงาน และการควบคุมติดตามประเมินผล

จากที่นักการศึกษา นักวิชาการกล่าวถึงความหมายของกระบวนการบริหารไว้ สรุปได้ว่า กระบวนการบริหาร คือภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารดำเนินการเพื่อให้กิจกรรมต่างดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วยกระบวนการวางแผน การอำนวยความสะดวก การประสานงานและติดต่อสื่อสาร และการควบคุมติดตามประเมินผล

2.2 การบริหารหลักสูตร

การบริหารจัดการหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จะดีและมีคุณค่าเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การนำเอาหลักสูตรไปปฏิบัติในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา การบริหารหลักสูตรมีลักษณะคล้ายกับการบริหารงานลักษณะอื่น ๆ แต่อาจจะแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์ วิธีการประเมินผล ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของการบริหารหลักสูตร ดังที่ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 159) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินการโดยใช้เครื่องมือ คือ หลักสูตรซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของโรงเรียน ในอันที่จะเตรียมเด็กหรือเยาวชนให้เกิดความรู้ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ที่ดีในการดำเนินและดำรงชีวิตในสังคมของตนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ของสังคม

สงบ ลักษณะ (2524 : 39) กล่าวถึงกระบวนการบริหารหลักสูตรไว้ว่า การบริหารหลักสูตร คือ การวางแผน และการจัดการในการใช้ทรัพยากรทุกด้านที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด ทั้งในด้านบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเกิดความสะดวกในการปฏิบัติตามหลักสูตร ให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ครบถ้วน

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 157-158) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรเป็นการบริหารงานด้านวิชาการ หรือการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่

เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี การบริหารหลักสูตรนั้นเป็นระบบของหลักสูตร ซึ่งจะต้องมีการบริหารอย่างมีระเบียบ รวมไปถึงกระบวนการเรียนการสอนด้วย ระบบการบริหาร หลักสูตรนั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. การวางแผนหลักสูตร
2. การเรียนการสอนตามหลักสูตร
3. การประเมินผลหลักสูตร

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 60-67) การบริหารหลักสูตรเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการนำกระบวนการบริหารงานมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งกระบวนการบริหารงานแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ เป็นการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยการเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการเตรียมความพร้อมของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการบริหารหลักสูตร

2. ขั้นดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งมีฝ่ายปฏิบัติ ฝ่ายสนับสนุน และฝ่ายควบคุมการใช้หลักสูตร

3. ขั้นการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร เมื่อมีการนำหลักสูตรไปใช้ ควรจะต้องมีการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินผล เพื่อพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ เพื่อที่จะได้ใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร

2.3 การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรมวิชาการได้เสนอแนวทางการทดลองรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน 7 การกิจ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544: 4-6)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

- 1.1 การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

- 1.2 ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการของสถานศึกษาตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

1.3 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรในชุมชน ทุกฝ่ายได้รับทราบและความร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

1.4 จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา

1.6 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้

ไปใช้ในการจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดสาระหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 2 จัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษา

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2.2 กำหนดปรัชญาและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.3 กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรแต่ละช่วงชั้น และการจัดสัดส่วนเวลาเรียน

2.4 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของกลุ่มวิชา

- กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้รายปี/รายภาค

- กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

- กำหนดชื่อรายวิชา เวลาและจำนวนหน่วยกิต

- จัดทำคำอธิบายรายวิชา รายปี/รายภาค

- จัดทำหน่วยการเรียนรู้

- จัดทำแผนการเรียนรู้

2.5 กำหนดสาระของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.6 กำหนดสื่อการเรียนรู้

2.7 กำหนดการวัดผลและประเมินผล

ภารกิจที่ 3 การวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 การบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 การบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ภารกิจที่ 4 การปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการ
บริหารจัดการหลักสูตรให้เป็นไปตามภารกิจที่ 2 และภารกิจที่ 3 ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การกำกับติดตามประเมินผลและรายงาน

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

5.1 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ภายในสถานศึกษา

5.2 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 สรุปผลการดำเนินการและเขียนรายงาน

6.1 สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินการและเขียนรายงาน

6.2 กรมวิชาการ สปช. สรุปผลการดำเนินงานโครงการทดลองรูปแบบการบริหาร จัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหา/ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็น ข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.2 สถานศึกษาคำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา

เพื่อให้เห็นภาพสำเร็จของการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมองเห็นภาพที่สถานศึกษาจะ เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ นอกเหนือกิจกรรมในสถานศึกษาหรือชุมชน กรมวิชาการจึงได้กำหนดตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ. 2544 : 19-23)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1.1 การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร

1.1.1 มีข้อมูลที่แสดงความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.1.2 มีเอกสารและหลักฐานการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

1.1.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะหาความรู้เกี่ยวกับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการของสถานศึกษาตามระเบียบของกระทรวง ศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.

- 1.2.1 มีคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการฯ ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ
  - 1.2.2 คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการฯ เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา
  - 1.3 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรในชุมชน ทุกฝ่ายได้รับทราบและความร่วมมือ
    - 1.3.1 มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ความเคลื่อนไหวของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนทราบ
    - 1.3.2 บุคลากรทุกฝ่าย อาสาที่จะช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 1.4 จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ
    - 1.4.1 มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ชุมชนและข้อมูลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ
    - 1.4.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต
  - 1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา
    - 1.5.1 มีการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ชุมชนใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
    - 1.5.2 มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา
  - 1.6 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา
    - 1.6.1 มีคณะทำงานที่รับผิดชอบการศึกษาเอกสารหลักสูตร
    - 1.6.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุคลากรในสถานศึกษา
      - 1.6.3 มีบัญชีรายชื่อสถานศึกษาและแหล่งการเรียนรู้
- ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดสาระหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 2 จัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2.1 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดทำสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.2 มีกระบวนการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา

- 2.3 มีปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษา/จุดเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
  - 2.4 มีแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3.1 การบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
    - 3.1.1 มีเอกสาร/หลักฐานการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
    - 3.1.2 มีการจัดทำสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชา/รายวิชาและกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน
    - 3.1.3 มีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดและสรุปเป็นความรู้และแนวคิดด้วยตนเอง
    - 3.1.4 มีการสอนซ่อมเสริมและส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพที่ปรากฏเป็นหลักฐานและตรวจสอบได้
    - 3.1.5 มีระบบการประเมินผลตามสภาพจริง
    - 3.1.6 ปฏิบัติตามระเบียบการเทียบโอนของกระทรวงศึกษาธิการ
  - 3.2 การบริหารจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
    - 3.2.1 มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
    - 3.2.2 มีกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถทำหน้าที่แนะแนวให้กับนักเรียน
    - 3.2.3 มีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษา
  - 3.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
    - 3.3.1 มีการจัดระดมทรัพยากร เพื่อใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา
    - 3.3.2 มีเครือข่ายการเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษา
    - 3.3.3 มีสื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพียงพอตามความเหมาะสมของสถานศึกษาและชุมชน
    - 3.3.4 มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
    - 3.3.5 มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำวิจัยในชั้นเรียน
- ภารกิจที่ 4 การปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 4.1 มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ
  - ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
  - มีการบริหารตามแบบที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management)

4.2 จัดให้มีการประเมินคุณภาพโรงเรียนโดยองค์กรภายนอก

4.3 สถานศึกษามีการรายงานผลการเรียนรู้ต่อชุมชนเป็นประจำปี (ปี/ภาค)

ขั้นตอนที่ 3 การกำกับติดตามประเมินผลและรายงาน

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

5.1 มีคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา

5.2 มีแผนงาน/โครงการนิเทศ ติดตาม กำกับในสถานศึกษา

5.3 มีเอกสารหลักฐานการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรที่เป็นปัจจุบัน

5.4 มีการรายงานการนิเทศปรากฏเป็นหลักฐาน

5.5 มีระบบการกำกับ ติดตามและประเมินผล

ภารกิจที่ 6 สรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

6.1 มีการรายงานผลต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชนเป็นประจำ

6.2 มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.1 นำข้อมูลและปัญหาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

7.2 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์

การพัฒนาในปีต่อไป

การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดความสำเร็จข้างต้นนั้น ผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหา/กระบวนการ ภาพรวมของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบอย่างลึกซึ้งเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

2.4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจการศึกษาให้กับสถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารจัดการ และการใช้หลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมร่วมมือจาก บุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ดังนั้น กรมวิชาการ (2544 : 38-50) จึงได้กำหนด

บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาประสบความสำเร็จได้ดีมีคุณภาพส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้บริหารมีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง คุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาและมุ่งมั่นต่อการสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือและประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับมาตรฐานการประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากรและนักเรียน ร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระหลักสูตรของสถานศึกษา
3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรของสถานศึกษา
4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
5. สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้และสามารถจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแหล่งการเรียนรู้
6. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ
7. ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

2.4.2 ครู

ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จด้วยดี พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นการจัดการศึกษาโดยให้ผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นบทบาทของครูจึงต้องปรับเปลี่ยนไป

บทบาทหน้าที่ของครูตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

2. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง แสดงออกอย่างอิสระและมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
3. จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งภายในภายนอกสถานศึกษา และจัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิต ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ
4. พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ไม่รู้ ท้นต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติต่อเพื่อนครูและนักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศ ดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
7. จัดการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้การประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้าน และ ชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.4.3 ผู้เรียน

การจะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขนั้น ตัวผู้เรียนเองก็ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้จากการเป็นผู้รับความรู้มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง

บทบาทหน้าที่ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง และครูวางแผนการเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. มีความรับผิดชอบใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ บริหารจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพ
3. ปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ ความสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการประเมินและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
5. รักษาสิทธิและโอกาสในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
6. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู และเพื่อน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

2.4.4 ผู้ปกครอง

การปฏิรูปการศึกษาที่มีขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีการเปิดโอกาสให้ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนทำให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัวผู้ปกครองจึงต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดูแลเอาใจใส่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครูและผู้เรียน
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือ ธรรมนูญสถานศึกษา
3. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
4. จัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการ ด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน
6. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
7. ร่วมมือกับครูและผู้เกี่ยวข้อง ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน
8. ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี นำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
9. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
10. จัดให้บุตร ธิดา หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

2.4.5 ประชาชน

การศึกษาของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของพลเมืองไทยในอนาคต คือการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของตนเอง ตลอดจนการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการส่งเสริมให้ทุก ๆ ส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนั้น ประชาชนจึงเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร สนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทบาทหน้าที่ของประชาชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมกำหนดสาระของหลักสูตรและแผนพัฒนาการศึกษาหรือธรรมนูญของสถานศึกษา
2. สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านบริหารจัดการเรียนรู้ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
3. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาของชุมชนอย่างแท้จริง

2.4.6 ชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดแนวทางให้แก่ชุมชนในการร่วมจัดทำหลักสูตรและบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา

บทบาทหน้าที่ของชุมชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมนูญของสถานศึกษา
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความต้องการของสังคมและชุมชน
3. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
4. ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
5. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
6. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.4.7 คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นคนดี โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ซึ่งกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น นับว่ามีความสำคัญและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในมาตรา 6 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต...” สถานศึกษาต้องจัดให้มีคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสถานศึกษาโดยคณะกรรมการ ฯ ดังกล่าวมี บทบาทดังนี้

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มุ่งให้เกิดในตัวผู้เรียน
2. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
3. จัดระบบและเครื่องมือการประเมินด้านคุณลักษณะ
4. ประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลรวมทั้งของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้นร่วมกับครูผู้สอน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสาระสำคัญของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. สร้างความตระหนักในแก่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาและสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน

2.4.8 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2542 มาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารการศึกษาเป็นคณะกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะทำงาน/อนุกรรมการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่งตั้ง
5. สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริการด้านวิชาการของสถานศึกษา
6. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
7. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

2.4.9 คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา อยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา แต่งตั้งโดยผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปด้วย คณะกรรมการประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธานกรรมการ ผู้ช่วยผู้บริหารที่บริหารสถานศึกษามอบหมายเป็นรองประธานกรรมการ หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชาหัวหน้างานแนะแนว และหัวหน้างานวัดผลและประเมินผลเป็นกรรมการ ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเป็นคณะกรรมการและเลขานุการ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

1. วางแผนการดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับสถานศึกษา และแนวการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จัดทำคู่มือการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและการแนะแนวให้สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากุศลกรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การแนะแนวให้เป็นไปตามจุดหมายและแนวทางการดำเนินการของหลักสูตร
4. ประสานความร่วมมือจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และชุมชนเพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ
5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลป้อนกลับจากฝ่ายต่าง ๆ มาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
6. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
7. ติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียนรายบุคคล ระดับชั้น ระดับช่วงชั้น และระดับกลุ่มวิชาในแต่ละปีการศึกษา เพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา
8. ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู และการบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา แล้วใช้ผลการประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและการบริหารหลักสูตรปีการศึกษาต่อไป

2.4.10 คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชา

คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวน 9 คณะ ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาไทย กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มวิชาสุขศึกษา และพลศึกษา กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มวิชาทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ กลุ่มวิชาการงานอาชีพ กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อยู่ภายใต้คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่งตั้ง โดยผู้บริหารสถานศึกษา คณะอนุกรรมการแต่ละคณะประกอบด้วย หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นประธานอนุกรรมการ ครู-อาจารย์ในหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชาเป็นอนุกรรมการและรองหัวหน้า หมวดหรือกลุ่มวิชาเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

บทบาทหน้าที่ของคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชา

1. กำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาของกลุ่มวิชาใน สาระการเรียนรู้แกนร่วม แกนเลือก และเลือกเสรีตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ดำเนินการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด และการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน
3. พัฒนาแผนการสอนรายวิชาที่เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับใช้ตาม ความเหมาะสมและให้การสอนไปสู่การเรียนรู้มากที่สุด
4. พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน สำคัญที่สุด
5. กำหนดแนวทางการพัฒนาเครื่องมือและกำกับติดตามการดำเนินการวัด และ ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาที่กำหนด
6. วิเคราะห์พัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
7. ดำเนินการวิจัยการศึกษาในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้และ การวัดผลประเมินผล
8. นิเทศภายใน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอนและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
9. รวบรวมข้อมูลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรรายวิชา และการจัดกระบวนการ เรียนรู้ ตลอดจนตรวจสอบและประเมินการบริหารหลักสูตรรายวิชาและกลุ่มวิชาในภาคเรียนที่ ผ่านมาและ วางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตรในภาคเรียนต่อไป
10. รายงานผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู-อาจารย์ และผลการ บริหารหลักสูตรของกลุ่มวิชาโดยเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียนต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงาน

วิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้เกี่ยวข้อง

11. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

จากบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้นั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งรับทราบภารกิจหน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

3. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนนาร่อง โรงเรียนเครือข่าย และโรงเรียนคุณภาพแกนนำการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 เป็นต้นไป ซึ่งจะใช้หลักสูตรก่อนโรงเรียนทั่วไป 1 ปี

ประเภทของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนนาร่องที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2545 แบ่งตามความรับผิดชอบในการดำเนินงานของหน่วยงาน มี 2 ประเภทคือ

1. โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ดำเนินงานโดยกรมวิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 162 โรงเรียน ประกอบด้วย

โรงเรียนสังกัด สปช. 76	โรงเรียน จังหวัดละ	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 76	โรงเรียน จังหวัดละ	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สช. (4 ภาคภูมิศาสตร์ ๑ละ 1 โรงเรียนและกทม.)		5	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัดเทศบาลและ (4 ภาคภูมิศาสตร์ ๑ละ 1 โรงเรียนและกทม.)		5	โรงเรียน

2. โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานต้นสังกัด จำนวนทั้งสิ้น 1,714 โรงเรียน ประกอบด้วย

โรงเรียนสังกัด สปช. อำเภอละ 1 โรงเรียน และโรงเรียนที่จัดการศึกษาภาคบังคับ	รวม	979	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา สหวิทยาเขตละ 1 โรงเรียน	รวม	472	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สช.	รวม	194	โรงเรียน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานบริหารการศึกษาท้องถิ่น	รวม	60	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร	รวม	12	โรงเรียน

3.2 แนวการดำเนินการในการพัฒนาโรงเรียนนาร่อง การใช้หลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐานทุกประเภท หน่วยงานต้นสังกัดและกรมวิชาการต้องร่วมมือกันส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการดังนี้

1. พัฒนาคณาจารย์ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูอาจารย์และผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้เกี่ยวกับหลักสูตรศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐานการจัดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ และการบริหารหลักสูตร
2. ส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการของตนเอง และบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
3. ส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรของตนเอง (หลักสูตรสถานศึกษา)
4. พัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียน
5. ดำเนินการประกันคุณภาพในโรงเรียน

3.3 บทบาทของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. พัฒนาโรงเรียนให้เป็นต้นแบบที่ถูกต้องในการใช้หลักสูตรศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนั้น ๆ ทั้งในเรื่องการจัดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การแนะแนว การวิจัย การเทียบโอน และการประกันคุณภาพการศึกษา
2. เป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแก่โรงเรียนทั่วไปที่มาเยี่ยมชม
3. บุคลากรในโรงเรียนสามารถทำหน้าที่เป็นวิทยากร อบรมให้ความรู้หรือแนวทางปฏิบัติแก่บุคลากรในโรงเรียนอื่น ๆ ได้
4. ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนางานด้านต่าง ๆ เช่น กระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร ฯลฯ

3.4 โรงเรียนเครือข่ายการบริหารหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

โรงเรียนเครือข่ายการบริหารหลักสูตรศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นโรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 ของกระทรวงศึกษาธิการ

โดยมีการดำเนินงานและมีบทบาทตามแนวทางของโรงเรียนโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 ประกอบด้วย 9 โรงเรียน แยกเป็น

โรงเรียนสังกัด สปอ. พระนครศรีอยุธยา	จำนวน	2	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. นครหลวง	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. บางปะอิน	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. บ้านแพรก	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. ผักไห่	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. ภาชี	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. महाराज	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. เสนา	จำนวน	1	โรงเรียน

3.5 โรงเรียนคุณภาพแกนนำกลุ่มโรงเรียนด้านหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

โรงเรียนคุณภาพแกนนำกลุ่มโรงเรียนด้านหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มโรงเรียน ในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีการดำเนินงานและมีบทบาทตามแนวทางของโรงเรียนโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 ประกอบด้วย 32 โรงเรียน แยกเป็น

โรงเรียนสังกัด สปอ. พระนครศรีอยุธยา	จำนวน	3	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. ท่าเรือ	จำนวน	2	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. นครหลวง	จำนวน	3	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. บางไทร	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. บางบาล	จำนวน	2	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. บางปะหัน	จำนวน	2	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. บางปะอิน	จำนวน	2	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. บ้านแพรก	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. ผักไห่	จำนวน	1	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. महाराज	จำนวน	3	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. ลาดบัวหลวง	จำนวน	3	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. วังน้อย	จำนวน	4	โรงเรียน
โรงเรียนสังกัด สปอ. เสนา	จำนวน	5	โรงเรียน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้
 ดิน ปรัชญพฤทธิ (2533 : 624) สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องหรือการเข้าไปมีส่วนมีเสียงในการกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติตลอดจนเข้าไปพิจารณาผลกระทบของนโยบาย เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเป็นนโยบายในครั้งต่อไป

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183-185) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involment) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว ด้วยนอกจากความหมายข้างต้นนี้แล้ว นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกนัยหนึ่งในรูปสมการว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation ∴ Cooperation + Coordination + Responsibility

โดยให้ความหมายของการร่วมมือร่วมใจว่า หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมหรือการงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการกระทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจการใด ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน

ศักดิ์ดา บุญอร่ามพงษ์ (2544 : 34) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่บุคคลเข้ามาร่วมในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อตนเองและส่วนรวม

นอกจากนี้นักการศึกษาชาวต่างประเทศยังให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายท่านดังเช่น

กูด (Good. 1973 : 115) ให้คำนิยามของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันต้องการผลลัพธ์ในสิ่งที่มุ่งหมายอย่างเดียวกัน และทุกคนยอมรับในจุดมุ่งหมายนั้น

ดิทซ์ (Deutsch. 1977 : 81) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สภาพการณ์ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เกิดการร่วมมือกัน มีความพึงพอใจซึ่งกันและกัน มีความพยายามที่จะช่วยเหลือกัน ประสานงานกัน โดยมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายร่วมกัน

สุพจน์ แสงเงินและคณะ (มปป. : 11) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการ และติดตามตรวจสอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการที่กำหนด

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่นักการศึกษาและนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงกิจกรรมที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพสูงสุดตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

4.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

นักการศึกษาและนักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกันตามแนวทางที่สนใจศึกษา เช่น

กรรณิกา ชมดี (2524 : 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมหลังจากได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารคดีคำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at meeting)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on committee)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม หรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employers)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material contribution)

พูลศรี ไม้ทอง (2543 : 30) กล่าวถึงแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบชายขอบ (Marginal participation) เป็นลักษณะการร่วมมือหรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่มีข้อจำกัดอันทำให้

การมีส่วนร่วมไม่เต็มทีคือมีน้อยนั่นเอง ข้อจำกัดนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง 2 ฝ่าย เช่น เป็นผู้มีความรู้น้อยกว่าจึงทำให้ไม่ปรารถนาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ นั่นคือความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมน้อย

การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบชายขอบเป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปกับโรงเรียน ซึ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมโดยการร่วมงานหรือให้ความร่วมมือหรือร่วมสนับสนุนโดยอาจจะแสดงความคิดเห็นหรือร่วมกิจกรรมบ้าง แต่ไม่มีการตัดสินใจมอบภาระให้เป็นของฝ่ายโรงเรียน ลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนทั่วไปมีลักษณะในการมาร่วมงาน ให้ความร่วมมือในการประชุมและให้ความสนับสนุนโดยการบริจาคเงินและสิ่งของหรือร่วมดำเนินงาน บางครั้งอาจแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการบ้าง แต่ไม่มีน้ำหนักเพราะส่วนมากมักจะคล้อยตามการตัดสินใจของกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า เช่น กลุ่มคณะกรรมการโรงเรียนหรือกลุ่มผู้นำในโรงเรียนที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมน้อยโดยเฉพาะในเรื่องการออกความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะให้โรงเรียนปรับปรุงเรื่องการเรียนการสอนในโรงเรียน เพราะถือว่าหน้าที่ในการจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนและครู หากผู้ปกครองนักเรียนจะแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะอะไรก็ยังคงว่าจะไม่ถูกหลักการของครูหรือของโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบบางส่วน (Partial participation) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน เป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชนในชุมชน หรือกิจกรรมการศึกษาในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ กิจกรรมโดยคณะกรรมการโรงเรียนจึงมีความสำคัญที่รัฐถือว่า เป็นนโยบายสำคัญซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย การมีส่วนร่วมแบบเป็นบางส่วนนี้จะมีลักษณะที่มีส่วนร่วมแบบร่วมริเริ่มงาน มาร่วมงานร่วมให้การสนับสนุนด้วยการบริจาคหรือการร่วมมือในการทำงาน โดยมีบทบาทมากกว่าแบบชายขอบ ได้แก่ กลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจได้บ้าง ซึ่งการตัดสินใจนั้นอาจจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการดำเนินการได้ทั้งหมดก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามการคิดริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงเริ่มต้นจากฝ่ายโรงเรียนและในการร่วมกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมได้ทุกกิจกรรมยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (Full participation) เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้นและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้เต็มที่ เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำหลักในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส ผู้บริหารโรงเรียน ประธานคณะกรรมการโรงเรียน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในอันที่จะชี้้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นแบบแผนของการมีส่วนร่วมและ

มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้มีอิทธิพลเพราะมีทรัพยากรทางอำนาจ ทำให้มีบทบาทตามหน้าที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนจะเป็นผู้นำในการริเริ่ม ผู้คิดงานร่วม คำเนิการ ร่วมสนับสนุน ร่วมงานและ ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างจริง จังทุกขั้นตอนและมีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526 : 10) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชนบทว่ามีอยู่ 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ฉอาน วุฑฒิกกรรมรักษา (2528 : 16) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนดำเนินงาน
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามงาน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (ดิน ปรัชญพฤทธิ. 2533 : 636 ; อ้างอิงจาก ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาชุมชนผสมผสานในประเทศไทย. 2524 : 12) กล่าวถึง หลักการบริหารแบบมี ส่วนร่วมว่า หลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่ง ก็คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจังและจริงใจ ทั้งนี้ ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (Consent) ในการแก้ปัญหา หรือการวางโครงการต่าง ๆ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ ประชาชนได้สิทธิและความเสมอภาคกัน ในอันที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาส ร่วมคิดร่วม ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ

นริพรธน พรหมชุม และคณะ (อรวรรณ ตันท์เจริญรัตน์. 2543 : 56 ; อ้างอิงจาก นริพรธน พรหมชุม และคณะ. 2537 : 7) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของกรมการศึกษาประจำ โรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทตากจนจังหวัดขอนแก่น ได้แบ่ง รูปแบบของการมีส่วนร่วมของกรมการศึกษาไว้เป็น 2 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในด้านนโยบาย ได้แก่ การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำและการร่วม ตัดสินใจ

2. การมีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติการ เช่น แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ประชาสัมพันธ์ และประสานงาน

ศักดิ์ บุญอร่ามพงษ์ (2544 : 37) ให้ความหมายของรูปแบบของการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ การมีส่วนการวางแผนดำเนินงาน การมีส่วนร่วมตัดสินใจร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามงานในสถานศึกษาที่ตั้งกักอยู่

จากแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการทั้งภายในและภายนอกเกี่ยวกับรูปแบบของการมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบในการมีส่วนร่วม แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมในขั้นการเตรียมความพร้อมซึ่งคือ การสำรวจความต้องการ การวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการ คือการปฏิบัติตามแผน และการมีส่วนร่วมในขั้นการกำกับ ติดตาม และประเมินผลว่าการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

4.3.1 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ในการดำเนินการใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินการนั้น ๆ เนื่องจากการทำให้ผลของการดำเนินการมีประสิทธิผล บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นและเป็นรากฐานสำคัญของวิถีทางประชาธิปไตย และเป็นโอกาสแก่ประชาชนที่จะดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อตนเองและสังคม เป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชน ประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมในการปฏิบัติการ (รัตนพร ไกรถาวร, 2545 : 18)

การจัดการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและตั้งอยู่ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนควรเป็นของประชาชน จัดการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญเนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษาและให้ประชาชนเห็นความสำคัญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยทุกคนที่จะต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน (กัญญาธิ สาธิต, 2526 :18)

การพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาต้องมีการร่วมมือจากหลายฝ่ายในการช่วยกันพัฒนา ไม่ใช่คณะครูและผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้น ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการช่วยพัฒนาโรงเรียนไปพร้อมกับคณะครูในโรงเรียน ถ้าโรงเรียนใดชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนจะทำให้โรงเรียนมีการพัฒนา และทำให้การจัดการศึกษาสอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดปัญหากระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย จึงถือได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนมีความสำคัญ ดังที่ กิติมา ปริศิลก (2532 : 56) กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า เป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารงานยุคปัจจุบัน เพราะโรงเรียนต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน ได้แก่ ด้านวิชาการและสถานประกอบการ และ สุวัฒน์ มุทธรเมธา (2524 : 38) ได้กล่าวว่าโรงเรียนจะสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต้องพยายามทำให้ประชาชนยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ยินดีให้ความช่วยเหลือโรงเรียน อาจจะเป็นเงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงาน ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน รูปแบบของการสัมมนาสาธารณะเป็นอีกวิธีที่ทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพ มีวิธีการทำโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา (พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน) จะต้องแสดงความคิดเห็น อภิปรายเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและกิจกรรม ชุมชนมีบทบาทหน้าที่หลายอย่างที่แสดงมากกว่าหาเงินทุนชุมชนสนับสนุนความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนในโรงเรียน ชุมชนไม่สามารถทำงานประสบความสำเร็จได้ถ้าปราศจากคำแนะนำ ฝึกอบรมและแมทธิว (Robson & Matthews. 1995 : 56) ทั้งนี้เพื่อให้ครู ผู้ปกครอง และประชาชนมีความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจำเป็นต้องรู้ถึงความต้องการของชุมชน สภาพและปัญหาปัจจุบัน เพื่อนำไปไปจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับชุมชนและยังเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนกับโรงเรียนคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนลูกหลานของคนในชุมชน

4.3.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ร็อบสันและแมทธิว (Robson and Matthews. 1995 : 57) กล่าวถึงกระบวนการของการพัฒนาหรือเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนตามกลวิธีหลักการของโรงเรียนไว้ว่า

1. รู้จักอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
2. ปรับปรุงการฝึกความเป็นผู้นำสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน เตรียมให้ชัดเจนตั้งแต่ให้คำแนะนำที่ชัดเจนสำหรับการร่วมมือ

3. การปฏิบัติการที่มีผลต่อกลุ่มผู้แทนและวิธีการทำงานของการร่วมมือ เช่น การสนับสนุนผู้ปกครองให้ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาทักษะ การกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นการได้มาและการจัดการทรัพยากร

4. สนับสนุนการสื่อสาร 2 ทาง และการกระจายข้อมูลข่าวสาร มีวิธีการสื่อสารที่สามารถติดต่อสื่อสารได้ทั่วถึง ชัดเจน มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ และความชัดเจนในการรายงาน การตัดสินใจ หลีกเลี่ยงการใช้คำเฉพาะกลุ่มการศึกษา โดยใช้ภาษาในส่วนที่มีความเหมาะสม และเป็นแนวคิดที่สามารถเข้าใจร่วมกันได้

5. การเพิ่มโอกาสในการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ

6. การทำให้การมีส่วนร่วมง่ายขึ้น โดยจัดเตรียมการประชุมให้เหมาะสมกับเวลา และจัดสถานที่ให้มีความเหมาะสม เพราะผู้ปกครองอาจจะกลัวถ้าประชุมในสถานที่ที่มีบรรยากาศเป็นทางการ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถมีส่วนร่วมในการประชุมได้

7. การฝึกการอดทนและการพัฒนาความคาดหวังที่แท้จริงตามการเปลี่ยนแปลงเรื่องเวลาและความสำคัญ

4.3.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ร็อบสัน และแมทธิว (Robson & Matthews, 1995 : 65) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนถูกเชื่อมโยงเพื่อที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในความคาดหวังหลาย ๆ อย่าง คือ

1. การเพิ่มการมีส่วนร่วมทำให้เพิ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทราบถึงความเป็นไปได้ของการศึกษา

2. การเพิ่มการมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนสนับสนุนโครงการและอุทิศตนเพื่อให้เกิดความสำเร็จในด้านการศึกษา

3. การเพิ่มการมีส่วนร่วมเป็นการช่วยเหลือโรงเรียนในการพัฒนาปรับปรุงเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของชุมชน ดึงที่น่าสนใจ และการที่จะระบุวิธีการสำหรับการปรับปรุงโครงการศึกษาของโรงเรียน)

5. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิชา ทรวงแสง (2537 : 64) ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” คือความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ที่ท้องถิ่นได้สะสม ถ่ายทอดปรับปรุงสืบต่อ ๆ กันมาปรากฏเป็นความสามารถ วิธีการ เครื่องมือที่สามารถใช้ควบคุม แก้ปัญหา หรืออำนวยความสะดวก และท้องถิ่นได้โดยตลอดมาจำแนกกว้าง ๆ เป็น 2 ลักษณะคือ

1. ด้านที่เป็นนามธรรม ได้แก่ความคิด ความเชื่อ และคุณค่าที่ปัจเจกชนและท้องถิ่นได้สืบทอดและปรับปรุงต่อ ๆ กันมา ภูมิปัญญาในลักษณะนี้ปรากฏในรูปของศาสนา พิธีกรรม นิทาน เพลง สุภาษิต การสั่งสอน เป็นต้น

2. ด้านที่เป็นวัตถุ ได้แก่อุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งปลูกสร้าง อาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

สามารถ จันทรสุรีย์ (2533 : 10) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิด ได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งแนวกว้าง แนวลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (2542 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ส่วนด้าน อินทิตรา หิรัญสาย (2545 : 18) ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิปัญญา” ว่าเป็นคำเรียกใหม่ สำหรับความรู้ ความสามารถ และทักษะแห่งการดำรงชีวิต จากประสบการณ์ที่มนุษย์เข้าใจจริง และเคยผ่านกระบวนการของ ความคิดสร้างสรรค์ หรือการใช้แก้ปัญหาให้เกิดผลสำเร็จมาแล้ว มีความสลับซับซ้อนหลายมิติที่เราจะต้องคำนึงถึงหรือนำมาใช้งานในระดับง่าย ๆ นั้น ภูมิปัญญาเป็นอรูปธรรม คือไม่มีตัวตนที่จะจับต้องได้ เป็นความสำนึก ความคิด ความจำ เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของเราหรือทุกคนที่อยู่รอบตัวเรา สิ่งเหล่านี้ได้ถูกสร้างสมไว้มากมายและเป็นระยะเวลานาน แต่สามารถมองเห็นได้จากคาร์แสดงออก การประพฤติปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดขึ้น ซึ่งมีคำเรียกภูมิปัญญาอย่างหลากหลาย เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และปราชญ์ชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งกลุ่มต่างๆ ได้สั่งสมสืบทอด และพัฒนามาเป็นเวลานานนับร้อย ๆ ปี เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเชิงประจักษ์ ผ่านการพิสูจน์ทดลองและกระบวนการจัดสรรปรับปรุง และพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ มีความแตกต่างจากวิทยาศาสตร์ 2 ประเภท

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิ่น พื้นที่ หรือระบบนิเวศชุดใด ชุดหนึ่ง องค์ความรู้เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างมนุษย์ สัตว์ พืช ธรรมชาติ ที่ดิน แหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะ

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับมิติทางด้านสังคมและสิทธิของชุมชนกล่าวคือ ระบบนิเวศทุกชุดประกอบขึ้นบนเครือข่ายของความสัมพันธ์ทางสังคม

ระหว่างกลุ่มคน ครอบครัว เครือญาติ และชุมชน กับสิ่งมีชีวิตกลุ่มอื่น ๆ ที่ดำรงอยู่ร่วมกันภายในระบบนิเวศท้องถิ่นชุดนั้น และการมีสิทธิในการเข้าถึงและการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ อีกด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหลายแนวคิดจึงสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ ความรู้ ความสามารถของชาวบ้าน และทักษะการดำรงชีวิตจากประสบการณ์ที่ชาวบ้าน และผ่านกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์โดยมีกระบวนการสั่งสมถ่ายทอดและกลั่นกรอง สามารถมองเห็นได้จากการแสดงออก การประพฤติปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดขึ้น

5.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนมีความหลากหลายตามสภาพบริบท ซึ่งนักการศึกษาได้แบ่งประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

อังกูล สมคะเนย์ (2535 : 19-20) ได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งเป็น 4 กลุ่มดังนี้
กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับ คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย

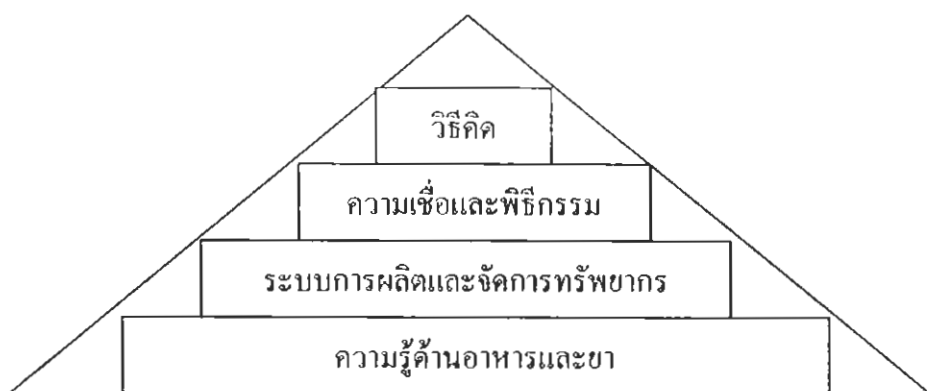
กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ธวัช ปุณโณทก (2531 : 30-43) ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลักษณะการดำเนินชีวิตไว้ 2 ประเภทดังนี้

1. คติ ความเชื่อ เป็นความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในสังคมที่ทุกคนยอมรับและถือปฏิบัติต่อกันมา

2. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ และการศึกษาเล่าเรียน คือความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์และการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ เช่นการที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา เป็นต้น

อินทิรา หิรัญสาข (2545 : 19) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ที่มีลักษณะเป็นองค์รวมที่มีอาจแยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด แต่เราสามารถแบ่งแยกเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็น 4 ประเภท ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. องค์ความรู้ในด้านอาหารและยา เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในส่วนที่เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่สำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์ภายในระบบนิเวศแห่งหนึ่ง ๆ พืชผักชนิดใดบ้างที่กินได้หรือกินไม่ได้ พืชและสัตว์แต่ละชนิดมีคุณและโทษอย่างไร พืชที่กินได้นั้นควรกินส่วนใด พืชชนิดใดบ้างที่เป็นยาใช้รักษาโรคอะไรได้บ้าง เป็นต้น
2. องค์ความรู้ในด้านระบบการผลิตและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีลักษณะซับซ้อนและพัฒนาขึ้นมาจากความรู้เชิงเทคนิคในด้านอาหารและยาไปสู่การผลิต การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในด้านเกษตรกรรม ศิลปหัตถกรรม ลหกรรมศิลป์ และอื่น ๆ
3. องค์ความรู้ในด้านความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้น เพื่อจัดระเบียบให้กับการผลิตและการจัดการทรัพยากร โดยการเสริมสร้างความผูกพันทางศีลธรรม และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับธรรมชาติที่มีหลักการและเหตุผล หรือถูกกำหนดไว้เป็นข้อห้ามและความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งล้วนมีภูมิปัญญาของบรรพบุรุษหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดแทรกเอาไว้เพื่อสั่งสอนให้เราประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี สอนให้เด็กอยู่ในระเบียบวินัย มีเมตตา กรุณาต่อสัตว์หรือผู้อื่น เป็นต้น และที่สำคัญที่สุดเป็นบ่อเกิดของขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย ที่สร้างความภาคภูมิใจให้คนในชาติ และชาวต่างชาติที่ต้องการศึกษาหาความรู้ การพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่าง ๆ ซึ่งนำเงินตราเข้าสู่ประเทศไทยอย่างมากมาในแต่ละปี
4. องค์ความรู้ในด้านวิธึคิด การสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่องมา หลายชั่วอายุคน ทำให้เป็นวิธึคิดที่มีระบบ ระเบียบ มีหลักเหตุผล ผ่านการตรวจสอบและพิสูจน์ในชีวิตจริงมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ความคิดเรื่อง “สิทธิชุมชน” เป็นวิธึคิดที่พัฒนาขึ้นจาก

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ มีการพัฒนาการและพลวัตในตัวเอง สะท้อนให้เห็นถึง
อุดมการณ์ อำนาจ เป็นต้น จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของคนไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

5.3 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลผลิตเกิดจากการเรียนรู้โดยประสบการณ์ที่สั่งสอนสืบทอดกันมา
เกี่ยวข้องกับวิธีการดำรงชีวิตรอบด้าน ผลการพัฒนาที่ไม่สมดุลตลอดมา มีสาเหตุจากการละเลย
องค์ประกอบสำคัญในท้องถิ่น สถาบัน เช่น วัด ครอบครัวผู้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่น
เช่น หมอพื้นบ้าน เกษตรกร รวมไปถึงวัสดุอุปกรณ์ที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่น ไม่ได้นำมามีส่วนร่วม
หรือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการจัดการศึกษา

ธำรง บัวศรี (2531 : 989-998) ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาในท้องถิ่นไว้ว่า การจัด
การศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของท้องถิ่นถือหลักความสอดคล้องเป็นสิ่งสำคัญ อาศัย
หลักสูตรของสถานศึกษาเป็นแกนกลาง โดยพยายามจัดหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนให้
สอดคล้องกับความต้องการ และปัญหาของท้องถิ่น โดยควรยึดหลักที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ผสมผสานทฤษฎีและปฏิบัติกล่าวคือมีการสอนภาคทฤษฎีจะต้องมีการปฏิบัติควบคู่
ไปด้วย

2. ผสมผสานการศึกษาเข้ากับการทำงาน และการผลิต

3. เชื่อมโยงโรงเรียนกับสังคมในท้องถิ่น

รัตนะ บัวสนธิ์ (2533 : 68-74) ได้กล่าวถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปของการจัด
การเรียนการสอน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 วิธีการใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จาก
การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ถ่ายทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทน รวมทั้งให้ทำหน้าที่
ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียน มีหลายวิธี (กรมวิชาการ. 2542 : 12) ได้แก่

1. ถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน

2. ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียน

3. ให้คำปรึกษาหารือ แนะนำให้กับครูผู้สอน

4. ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน

บังอร พงษ์ประยูร (2544 : 33-34) ได้สรุปแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ
จัดการเรียนการสอน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ดำรง คำนวณ และศึกษาหาแหล่งภูมิปัญญาในท้องถิ่นนั้น ๆ
  2. จัดทำข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับสภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นข้อมูลของโรงเรียน
  3. กำหนดแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน เช่น การวางแผนปฏิบัติงาน กำหนดเวลา
งบประมาณ บุคลากร และสถานที่ดำเนินงาน
  4. ติดต่อประสานงาน เพื่อขอรับความสนับสนุนกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง
  5. ปรับกิจกรรมให้สามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เช่น จัดทำแผนการสอนร่วมกับ
เจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำเครื่องมือการวัดและประเมินผล
  6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในรูปแบบการสอนใน
ชั้นเรียนหรือส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติงานกับเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นครั้งคราว หรือโดยการ
ถ่ายทอดความรู้จากเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านครูผู้สอน
  7. ติดตามสนับสนุนการดำเนินงานและประเมินผลการปฏิบัติ
  8. จัดทำเอกสารเผยแพร่และยกย่องเชิดชูเกียรติเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้การ
สนับสนุนโรงเรียนจนบังเกิดผลดี โดยการมอบใบประกาศเกียรติคุณในโอกาสที่เหมาะสม
- 5.4 รายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตระหนักถึงความสำคัญของการ
นำวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตามแนวทางของ
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงดำเนินการโครงการโรงเรียนเครือข่าย
ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งได้จัดทำเป็นทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น โดย
สำรวจ สืบค้น ข้อมูลจากโรงเรียนในสังกัดที่มีปัญหาท้องถิ่นอยู่ในชุมชน เพื่อนำไปใช้ให้เกิด
ประโยชน์และเป็นการแก้ปัญหาคาราคาเขินบุคลากร ตามยุทธศาสตร์การบริหารงานของ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายละเอียดแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนวิทยากรผู้มีปริญญาท้องถิ่น ในทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่นของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอำเภอ

ที่	อำเภอ	จำนวน (คน)
1.	พระนครศรีอยุธยา	146
2.	ท่าเรือ	16
3.	นครหลวง	43
4.	บางซ้าย	5
5.	บางไทร	15
6.	บางบาล	7
7.	บางปะหัน	18
8.	บางปะอิน	33
9.	บ้านแพรก	72
10.	ผักไห่	120
11.	ภาชี	19
12.	มหาราช	55
13.	ลาดบัวหลวง	42
14.	วังน้อย	97
15.	เสนา	196
16.	อุทัย	6
	รวม	890

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัชนี บุระพันธ์ (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพและปัญหาการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการส่งเสริมสนับสนุนการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยให้ครูศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ เอกสารและวัสดุหลักสูตร มีการประสานงานกับหน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 11 เพื่อเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ครูผู้สอน และมีการนิเทศติดตามประเมินผลการปรับหลักสูตร โดยการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

ในการสนับสนุน ส่งเสริมการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น หัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชา ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วม งบประมาณและอาคารที่ไม่เพียงพอ ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการนิเทศติดตามผลในด้านการดำเนินการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ครูผู้สอนไม่มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และไม่มีการปรับรายละเอียดของเนื้อหา รวมทั้งไม่มีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้และขาดทักษะในการดำเนินการ

มณฑิชา ชนะสิทธิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยภูมิปัญญาชาวบ้าน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยครูผู้สอนในกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โดยวิธีการสอนนั้นจะมีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้มาเป็นวิทยากร ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือการขาดแคลน งบประมาณ ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีเวลา กิจกรรมการสอนใช้เวลามากกว่าที่กำหนดไว้

ประกอบ ใจมั่น (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยศึกษาจากครูผู้สอน 30 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 15 คน โดยใช้แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า ในการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้คำนึงถึงผู้เรียนหลักสูตร เนื้อหาวิชา และคุณสมบัติภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเตรียมครูผู้สอน ผู้เรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อการเรียนการสอน และการเตรียมการเรียนการสอน ล่วงหน้าก่อนการเรียนการสอน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วิธีการสาธิตและการแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติงาน การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการประเมินผู้เรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสังเกต ระหว่างการเรียนการสอน ในการเรียนการสอนจะมีปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน งบประมาณไม่เพียงพอ การเบิกจ่ายค่าตอบแทนล่าช้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาร่วมและไม่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ ครูผู้สอนมีความต้องการงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการสอน และต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

กนกวรรณ รุกขชาติ (2541 : บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 โดยดำเนินการวิจัยอนาคต

และใช้เทคนิคเดลฟาย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจาก ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการจัดการต่อชีวิต และ ทรัพยากรในธรรมชาติ เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อชีวิต สังคมและ สิ่งแวดล้อม อีกทั้งจะเป็นหลักสูตรที่ให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นตั้งแต่การกำหนด วัตถุประสงค์ไปจนถึงการประเมินผล ส่วนด้านเนื้อหาจะเป็นเนื้อหาที่มีการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของ ผู้เรียนให้สอดคล้องกับชุมชนอย่างแท้จริง ลักษณะการสอนจะเป็นการสอนเพื่อให้ได้ปฏิบัติจริง ด้ รับประสบการณ์ตรง ผู้สอนจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านวิถีคิด วิธีการเรียนรู้ และหลังจากเรียนรู้ แล้วผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

กรมวิชาการ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและ จัดการเรียนการสอน โดยศึกษาแนวคิดของผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้รู้ในท้องถิ่น นักเรียน ในโรงเรียน ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการของท้องถิ่น ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม นับตั้งแต่ การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานของ โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสอดคล้องกับชีวิตจริง และนักเรียน ได้เลือกเรียนในสิ่งที่มีความถนัด และความสนใจยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยในการดำเนินงานของโรงเรียนมีวิธีการดำเนินการดังนี้ 1. เชิญผู้รู้ มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สอนนักเรียน ส่งนักเรียนไปฝึกงาน 2. ให้นักเรียนสำรวจข้อมูล ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน 3. จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรืออุทยานการศึกษาให้นักเรียน ค้นคว้า โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ 1. การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น ข้อมูลผู้รู้ในท้องถิ่น 2. การติดต่อประสานงานที่เริ่มจากการติดต่อแบบไม่เป็นทางการ และหลังจากนั้นจึงขอความ ร่วมมืออย่างเป็นทางการ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวทำให้ นักเรียนเรียนอย่างมี ความสุข เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วิจิตรา ไสยะ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรท้องถิ่นในการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 เก็บรวบรวมข้อมูลกับ ศึกษาพิเศษ จำนวน 41 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 78 คน ครูผู้สอน จำนวน 78 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 156 คน สมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบล จำนวน 18 คน และผู้นำท้องถิ่น จำนวน 18 คน โดยใช้แบบสอบถาม และแบบ สัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่าในด้านนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศึกษาพิเศษ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนด

นโยบายในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แต่นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในด้านการปรับหลักสูตรแม่บทให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้สนับสนุนให้ครูเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนผู้ปกครอง นักเรียนและผู้นำท้องถิ่น และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในด้านทุนทรัพย์ และสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณ และในด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเสริมหลักสูตรแม่บท ศึกษาพิเศษ จะเป็นผู้ให้การสนับสนุน ในขณะที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำท้องถิ่นและนักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเสริมหลักสูตรแม่บท

พจนา เทียนธาดา (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับและ/หรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยการเป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของชุมชน และเป็นผู้ให้ความรู้หรือถ่ายทอดประสบการณ์ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการเตรียมครู การจัดบริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และการประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่น ส่วนในด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากนโยบายของโรงเรียนไม่เอื้อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และชุมชนเห็นว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียน โดยมีปัญหาอยู่ที่การที่ชุมชนมีภารกิจมากทำให้มีเวลาว่างไม่ตรงกัน แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมควรให้ชุมชนมีบทบาทในการเป็นผู้ให้ข้อมูลเป็นแหล่งวิชา ร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา ร่วมแสดงความคิดเห็น และให้การสนับสนุนด้านสิ่งของต่าง ๆ ส่วนบทบาทของโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เปิดโอกาสให้ผู้รู้ในชุมชนเข้ามาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์

พุลศรี ไม้ทอง (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการโรงเรียน พบว่าในการปรับและ/หรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับหลักสูตรท้องถิ่นเท่านั้น โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และให้การสนับสนุนด้านวัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในด้านการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมครู การจัดบริการวัสดุหลักสูตรการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดและผลิตสื่อ ส่วนปัญหาทั้งสองด้านที่พบส่วนใหญ่คือ ชุมชนมีภารกิจมาก

ทำให้มีเวลาว่างไม่ตรงกัน ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ส่วนในการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากชุมชนเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่น เป็นหน้าที่ของโรงเรียน และนโยบายของโรงเรียนไม่เอื้อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ชุมชนควรมีบทบาทในการเป็นผู้ให้ข้อมูล แนวคิดหรือข้อเสนอแนะ ส่วนบทบาทของโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

อนนท์ หาญโกธธา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของวิทยากรท้องถิ่นเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาจากวิทยากรท้องถิ่น 40 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสังเกต ผลการวิจัยพบว่า วิทยากรท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี มีความรู้ระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนา ส่วนใหญ่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านการเกษตร งานหัตถกรรมพื้นฐานและงานโภชนาการ โรงเรียนติดต่อประสานงานโดยการเชิญเป็นลายลักษณ์อักษร ดำเนินการสอนโดยวิธีการสอนแบบสาธิต และมีครูประจำวิชาคอยช่วยเหลือ ผู้เรียนมีความสนใจดี สถานที่เรียนมีความเหมาะสม ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ เวลาสอนต่อครั้งน้อยเกินไป วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ไม่มีการเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ไว้ล่วงหน้า วิทยากรท้องถิ่นต้องการให้เพิ่มเวลาในการสอนให้มากขึ้น ต้องการงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์เพิ่ม ต้องการให้ครูประจำวิชามาอำนวยความสะดวก แนะนำ อธิบายเพิ่มเติมในขณะที่สอน ต้องการให้โรงเรียนดำเนินการต่อเนื่อง และคาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ตลอดจนนำความรู้ไปประกอบอาชีพ

นอร์ตัน (Norton, 2003 : Online) ได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับผู้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรว่า ในโรงเรียน Lutheran ทั้งหมด ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายในการตัดสินใจ เช่น ครอบครัวจะต้องเข้าร่วมในการพิจารณาและรับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรด้วย โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดว่าใครจะต้องเข้าร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะต้องอาศัยการตัดสินใจในด้านรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร วัตถุประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตร และอื่น ๆ อันจะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตาราง 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การบริหาร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การมีส่วนร่วม	การเปิดโอกาส ให้มีการศึกษา (Education)	การร่วมพิจารณา (Consensus)	การตกลงใจร่วมกัน (Consent)
การเตรียมความพร้อม ของสถานศึกษา		<p>การให้ความรู้การจัด ประชุมชี้แจง อบรม วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การเตรียมความพร้อมของ สถานศึกษา ในการใช้ หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน</p>	<p>การเปิดโอกาสให้ วิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพิจารณา วางแผน / ร่วมแสดงความ คิดเห็นเกี่ยวกับการจัด กิจกรรมการเตรียมความ พร้อมของสถานศึกษา ใน การใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน</p>	<p>การเปิดโอกาสให้ วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพิจารณา อนุมัติ / พิจารณาให้ความ เห็นชอบ ในการจัด กิจกรรมการเตรียมความ พร้อมของสถานศึกษา ใน การใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน</p>
การดำเนินการจัดสาระ หลักสูตรสถานศึกษา		<p>การให้ความรู้ การจัด ประชุมชี้แจง อบรม วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับกระบวนการ ดำเนินการจัดสาระหลัก / สาระการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<p>การเปิดโอกาสให้ วิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพิจารณา วางแผน / ร่วมแสดงความ คิดเห็นในกระบวนการ ดำเนินการจัดสาระหลัก / สาระการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<p>การเปิดโอกาสให้วิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี ส่วนร่วมในการพิจารณา อนุมัติ / พิจารณาให้ความ เห็นชอบใน กระบวนการ ดำเนินการจัดสาระหลัก / สาระการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>
การกำกับติดตามประเมินผล และรายงาน		<p>การให้ความรู้การจัด ประชุมชี้แจงอบรม วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับกระบวนการกำกับ ติดตามประเมินผลและรายงาน ผลการใช้หลักสูตรการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<p>การเปิดโอกาสให้ วิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพิจารณา วางแผน / ร่วมแสดง ความคิดเห็นในการกำกับ ติดตามประเมินผลและรายงาน ผลการใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<p>การเปิดโอกาสให้วิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพิจารณา อนุมัติ / พิจารณาให้ตาม เห็นชอบในการกำกับ ติดตามประเมินผลและ รายงานผลการใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>